

СТРАТЕГІЇ АДАПТАЦІЇ МОЛОДІ ДО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

Ірина Савельчук

Національний авіаційний університет (м. Київ)

iraut@ukr.net

Постановка проблеми. Війна стала страшним викликом для молодого покоління. Водночас, кожна людина по-різному реагує на стресові ситуації, що спричинені воєнними діями, оскільки виникають особливі реакції та почуття, залежно від індивідуальних особливостей підлітків та молоді. Постраждали молоді люди відчувають психологічний стрес, травми або посттравматичний синдром, що ускладнює їх здатність до планування на майбутнє, а значить вони будуть стикатися зі значними труднощами щодо соціального відновлення після війни. Критично важливим для відновлення дітей та молоді, що постраждали від війни, є те, що вони повинні мати змогу до прояву життєстійкості, здатності будувати плани на майбутнє, впевненості щодо власних зусиль задля досягнення мети й соціально-бажаного результату. Це дозволить їм відновлюватися після важких переживань та адаптуватися до нових умов, здійснюючи особистісний та професійний розвиток. Підтримка фахівців з соціальної роботи, психологів, соціальних педагогів, батьків та друзів може бути дуже корисною в процесі відновлення й адаптації після війни.

Соціальне відновлення молоді після війни або інших конфліктних й кризових ситуацій включає широкий спектр процесів і ініціатив, спрямованих на покращення соціального становища та якості життя молодих людей. Процес відновлення та повернення до нормального життя після війни має забезпечити відновлення ритму повсякденного життя, включаючи освіту, роботу, сімейні відносини та соціальну активність.

Важливо розуміти, що впевненість молодої людини щодо власних зусиль (дій) для досягнення мети та соціально-бажаного результату надає можливість знайти нові сенси та цілі в житті, розвиватися професійно та особистісно й повернутися до нормального соціального функціонування. Поряд з цим слід зазначити, що молодь України може бути недостатньо готовою до побудови власної моделі успішного майбутнього, яка б відповідала їх очікуванням та орієнтаціям для забезпечення професійно-особистісного становлення та зростання. Однією з причин цього є страшні виклики, що постали перед українським суспільством, вітчизняної системою освіти в період воєнного стану, які унеможливають активізувати увесь потенціал людини, громади, суспільства. Це зумовлює необхідність обґрунтування нових підходів до розвитку соціальних очікувань молоді в умовах навчання та виховання з використанням вітчизняного та світового досвіду їх формування, що сприятиме

створенню необхідних умов для моніторингових досліджень соціальних очікувань дітей та молоді в закладах освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Молоде покоління внаслідок війни переживатиме психотравмувальний досвід, який безперечно впливатиме на їх подальше життя, що дозволить більше цінувати близьких людей, друзів та інші прості й звичні речі. Проте, це може бути можливим завдяки наявності процесу психологічної відновлюваності молодої людини («резильєнтність», «життєстійкість»), що забезпечить її подальше посттравматичне зростання. Психологічна відновлюваність дозволяє молодим людям здійснювати «добру адаптації при зіткненні із життєвими складнощами, травмою, трагедією, небезпеками або значним стресом» [3]. Її успішність цілком залежить від функціонування певних факторів відновлення: турбота та підтримка близького оточення та інших людей; здатність до складання реалістичних планів та докладання зусиль для їх утілення; позитивне самосприйняття, віра у власні сили та здібності; володіння навичками комунікації та вирішення проблем; здатність керувати сильними почуттями та імпульсами [3].

Величезний потенціал молодої людини повинен бути максимально задіяним в умовах післявоєнного відновлення, що дозволить подолати соціальні та особистісні проблеми та кризи, зокрема соціальна згуртованість та соціальне лідерство [1; 6]. Домінуючим фактором, що генерує особистісне відновлення для молодої людини є здатність до складання реалістичних планів та знаходження ресурсів для їх реалізації [2]. Саме це визначає сенс життя, оскільки орієнтація на майбутнє спрямовує побудову власної «моделі майбутнього» з дотриманням певної мети, плануванням, аналізом шляхів й ресурсів для її виконання [4; 5].

Мета статті. Вивчення соціальних орієнтацій молоді на майбутнє з урахуванням впливу воєнної загрози та викликів з метою методологічного обґрунтування інтегрованої моделі впливу оцінки цих загроз на організацію навчання та виховання в освітніх закладах.

Виклад основного матеріалу. Впевненість молодої людини щодо власних зусиль і дій має великий вплив на її здатність досягати мети та соціально-бажаного результату. Саме тому, важливим для формування соціальних очікувань у дітей та молоді стають наступні аспекти, які можуть вплинути на їх інтенсивність:

1. Мотивація та наполегливість: Впевненість у своїх зусиллях спонукає молодь до встановлення амбітних цілей та роботи над їх досягненням. Молода людина вірить у свої можливості і переконана, що її дії призведуть до бажаного результату. Це підтримує мотивацію і спонукає до наполегливості у подоланні труднощів та виконує найважливіші кроки для досягнення мети.

2. Ефективність і продуктивність: Впевненість дозволяє молодій людині діяти ефективно та продуктивно. Молода людина не сумнівається у своїх уміннях та здібностях і зосереджується на досягнутих результатах. Це полегшує вплив негативних факторів, таких як стрес або внутрішні проблеми, і сприяє зосередженості на досягненні результатів відповідно поставленої мети.

3. Самодовіра і ризиковість: Впевненість молодшої людини робить її більш самодостатньою і готовою приймати ризики. Молода людина вірить у свої можливості та знає, що зможе справитися з викликами і перешкодами, які виглядають на шляху до мети. Це стимулює молодих людей взяти на себе нові виклики, експериментувати та розвиватися.

Саме тому, соціальні очікування та орієнтація на майбутнє у молодих людей, відображає перспективні сфери, що забезпечує особистісне зростання та соціальний розвиток, оскільки призводить:

- по-перше, до змін ціннісних орієнтацій молодшої людини (освіта, робота, кар'єра, співпраця);
- по-друге, до змін соціальних орієнтацій молодшої людини (рівність, соціальна справедливість, національна ідентичність, патріотизм, соціальна згуртованість, допомога іншим);
- по-третє, до змін життєвих орієнтацій молодшої людини (життєстійкість, особистісне зростання);
- по-четверте, до змін сімейних орієнтацій молодшої людини (сім'я, шлюб, батьківство) [1].

Узагальнюючи у цій царині емпіричні дослідження стосовно очікувань підлітків та молоді під час воєнного та післявоєнного стану, пропонуємо визначили у чотириплощинному вимірі перспективних сфер соціальних очікувань молоді для здійснення моніторингу з урахуванням характерних аспектів оцінки умов їх реалізації. Так, чотириплощинність виміру реалізації соціальних очікувань підлітків та молоді полягає у здійсненні оцінювання наступних складових: ціннісні орієнтації; соціальні орієнтації; життєві перспективи; сімейно-орієнтовані очікування.

Ці складові соціальних очікувань взаємодіють і формують соціальну поведінку та ідентичність дітей та молоді. Врахування цих складових може допомогти краще розуміти соціальне середовище, в якому вони зростають, та сприяти підтримці їхньої соціальної адаптації.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Безумовно, значною стає роль соціальних очікувань молоді у побудові успішного майбутнього, так як впливають на посиленій пошук механізмів адаптації й актуалізації традиційних цінностей та орієнтацій до реальних перспектив з урахуванням викликів сучасного суспільства. По суті, соціальні очікування молоді в контексті побудови успішного майбутнього є фундаментальною умовою для позитивних змін особистісного зростання та професійного становлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Биби́к Д. Д., Савельчук І. Б. Соціальна згуртованість молоді в Україні в умовах воєнного стану. *Social work and education*. 2023. Vol. 10. No. 1. С. 7–16. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.23.1.1>
2. Діагностичний інструментарій соціальних очікувань : метод. рекомендації / Т. Ю. Куниця, І. Б. Савельчук, Л. В. Гончар, Д. Д. Биби́к, В. М. Амеліна ; за заг.ред. Т. Ю. Куниці. Івано-Франківськ : НАІР, 2023. 32 с.

3. Климчук В. О. Психологія посттравматичного зростання : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. 158 с.
4. Савельчук І. Б. Очікування та орієнтація на майбутнє: виклики під час війни для сучасної учнівської та студентської молоді. *Післявоєнний світ: люди, проблеми, цінності* : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., м. Київ, 15.04.2022 р. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2022. С. 67–68.
5. Савельчук І. Б. Соціальні очікування молоді: від теоретичного осмислення до практичного застосування у воєнний та післявоєнний період. *Social Work and Education*. 2022. Vol. 9. No. 1. P. 113–121. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.1.9>
6. Bybuk D. Social leadership: criteria, indicators and levels of formation in future social workers. *The Modern Higher Education Review*. 2020. No. 5. P. 72–80. URL: <https://doi.org/10.28925/2518-7635.2020.5.7>

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМ ІНТЕЛЕКТУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Наталія Черненко

*Полтавський районний територіальний центр
комплектування та соціальної підтримки,*

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
natachache@ukr.net*

Науковий керівник: Наталія Сайко

Нова соціокультурна ситуація і вимоги суспільства до особистості свідчать про те, що сучасне покоління дітей рано чи пізно зіткнеться з необхідністю оволодіння навичками виживання через освоєння соціально-психологічних методів адаптації до різних, навіть екстремальних, ситуацій. Особливо гостро стоїть проблема соціальної адаптації дітей з інтелектуальними порушеннями. Це вимагає від дослідників і практиків розробки та впровадження ефективних методів, що підвищують адаптаційний потенціал цієї категорії дітей.

Соціальна адаптація – це специфічна форма соціальної активності, пов'язана з входженням і приведенням об'єктивних і суб'єктивних характеристик особистості у відповідність до нових соціальних умов. Проблеми навчання та виховання таких дітей на різних етапах становлення психокорекційної педагогіки та психології в Україні досліджували багато вчених (В. Бондар, Л. Вавіна, О. Гаврилов, І. Дмитрієва, І. Єременко та ін.). Принципи роботи корекційних закладів з дітьми з порушеннями розвитку знайшли своє продовження у дослідженнях О. Граборова, Г. Дульнева, І. Єременко, Л. Занкова, В. Лубовського, В. Синьова, І. Соловйова та Й. Шиффа.

Однак проблема розробки та застосування педагогічних технологій оптимізації процесу соціальної адаптації дітей з порушеннями інтелекту з використанням адаптаційно-розвивальних можливостей фізичної культури не